

Raport de monitorizare a mass-media: Reflectarea minorităților și diversității în mass-media

Misiunea OSCE în Moldova a oferit sprijin financiar la editarea prezentei publicații. Acest sprijin nu prevede aprobarea de către Misiune a conținutului, prezentării grafice sau a modului de expunere a informației și opiniilor ce se conțin în publicație.

Introducere

Mass-media, atât cele tradiționale, cât și noile media, au un rol aparte în societate, oferind oportunități diferiților actori, inclusiv de a contribui la consolidarea coeziunii sociale. Acestea au un potențial enorm de răspândire a informațiilor, oferind posibilitatea de a comunica și de a face schimb de informații în diferite limbi, exprimând punctele de vedere ale diferitelor minorități și grupuri din societate. Astfel, vocile acestora pot să ajungă la un auditoriu majoritar cât mai larg pentru a-l ajuta să înțeleagă mai bine minoritățile și să accepte diversitatea.

În ultimii ani, odată cu transformările dramatice pe piața media, în special datorită Internetului, prin intermediul media online este posibilă interacțiunea live, care oferă posibilitatea de exprimare a opiniilor față de anumite subiecte. Dar, pe lângă oferirea acestor posibilități de participare în dezbateri publice, noile media oferă acces lejer și celor care, sub pretextul dreptului la libertatea de exprimare, pot încălca drepturile celor care sunt diferiți de ei. Anonimatul, accesibilitatea, rapiditatea și lipsa de reglementare oferă un sol fertil pentru acei care vor să distribuie conținut instigator la ură. Aceștia pot utiliza mass-media ca forum pentru stigmatizare și perpetuare a unor prejudecăți și stereotipuri. Iar discuțiile virtuale cu un asemenea conținut, perpetuate constant, pot duce la excluderea și marginalizarea grupurilor și chiar la instigare la ură față de acestea.

Pe de altă parte, mass-media construiesc realitatea prin felul în care reflectă evenimentele – selectează subiectele, oferă context pentru interpretare (framing), scot în evidență sau omit anumite detalii ca să ofere sens (priming). Atunci când oferă zilnic aceleași imagini și transmit aceleași mesaje, mass-media pot contribui ele înseși la răspândirea prejudecăților și stereotipurilor cu referire la anumite grupuri minoritare sau dezavantajate.

Cadrul metodologic

Scopul monitorizării: De a determina modul în care mass-media din Republica Moldova reflectă subiectele privind minoritățile etnice și alte grupuri vulnerabile la discurs instigator la ură¹ prin evaluarea conținutului mediatic și a comentariilor plasate sub materiale de către utilizatorii portalurilor de știri.

Perioada de monitorizare: 7 mai – 7 iunie 2019

Criterii de selectare pentru posturile TV:

- Forma de proprietate – publică și privată;
- Acoperire națională și regională;
- Audiența postului și a paginii web pe care sunt distribuite materialele TV.

---

¹ „Discurs care incită la ură”: orice formă de exprimare care provoacă, propagă, promovează sau justifică ura rasială, xenofobia, antisemitismul sau alte forme de ură fondate pe intoleranță/Legea privind libertatea de exprimare.

Lista posturilor: Moldova 1 (buletinul principal de știri), Pro TV (buletinul principal de știri și portalul www.protv.md), Publika TV (buletinul principal de știri și portalul www.publika.md).

Criteriile de selectare pentru presa online:

Au fost selectate mass-media de limbă română și limbă rusă naționale, care:

- difuzează știri și alt conținut informativ;
- plasează conținut informativ în fiecare zi;
- oferă utilizatorilor spațiu pentru comentarii.

Lista portalurilor online: Unimedia.info, Jurnal.md, Deschide.md, Noi.md, Newsmaker.md, KP.md, Sputnik.md.

Obiectul monitorizării: toate materialele și comentariile care se referă la reprezentanții grupurilor etnice și ai altor grupuri vulnerabile la discriminare și discurs instigator la ură: persoane refugiate/migranți, minorități sexuale, persoane cu dizabilități fizice și psihosociale. De asemenea, au fost analizate materialele care s-au referit la subiecte din regiunile cu populații minoritare - Unitatea Teritorială Autonomă Gagauz Yeri și regiunea transnistreană. Acestea au fost analizate pentru a stabili în ce măsură sunt reflectate diferite aspecte ale relațiilor interetnice și interregionale, gradul de toleranță față de diferite categorii ale diversității.

Materialele jurnalistice au fost analizate conform următoarelor criterii - *plasarea în pagină/buletin, mărimea materialelor, genul, accentul, subiectele/temele reflectate, protagoniștii.*

Totodată, au fost evaluate conținutul produs de jurnaliști și comentariile utilizatorilor pentru a constata dacă există elemente ale discursului instigator la ură: cuvinte denigratoare, expresii discriminatorii, etichetări, stereotipuri, apeluri la agresiune sau alte forme de exprimare care propagă ura și intoleranța față de anumite minorități și grupuri sociale.

Indicatori măsurați:

- numărul materialelor relevante, dezagregate după gen jurnalistic (știre, editorial, comentariu, interviu, articol lung/feature, alt gen);
- numărul materialelor relevante, dezagregate după mărimea materialelor (foarte scurte - până la 500 caractere, scurte -500-1000 caractere, medii -1000-2500 caractere, mari - 2500-5000 caractere și foarte mari - peste 5000 caractere);
- numărul materialelor relevante, dezagregate după tema abordată (subiecte ordinare bazate pe evenimente cotidiene, inclusiv exemple de bună conviețuire a minorităților, acțiuni ale societății civile întru asigurarea drepturilor omului, politici de stat privind minoritățile, negocierile privind diferendul transnistrean, altele);
- numărul materialelor relevante cu accent primar sau secundar;
- numărul materialelor relevante însoțite de comentarii și caracterul acestora (relevante, irelevante, discriminatorii);
- numărul protagoniștilor citați sau menționați, dezagregat după etnie (români, ucraineni, găgăuzi, ruși, bulgari, evrei, romi, alte)

- numărul protagoniștilor citați sau menționați din UTA Gagauz-Yeri și regiunea transnistreană.
- numărul protagoniștilor citați sau menționați, dezagregat după criteriul gender (bărbați, femei, alte).

Analiza de conținut: a fost evaluată corectitudinea/incorectitudinea și toleranța/intoleranța jurnaliștilor sau utilizatorilor mass-media online față de reprezentanții minorităților și grupurilor dezavantajate. Au fost examinate în detaliu cazurile în care mass-media au gestionat incorect subiectele sau comentariile utilizatorilor.

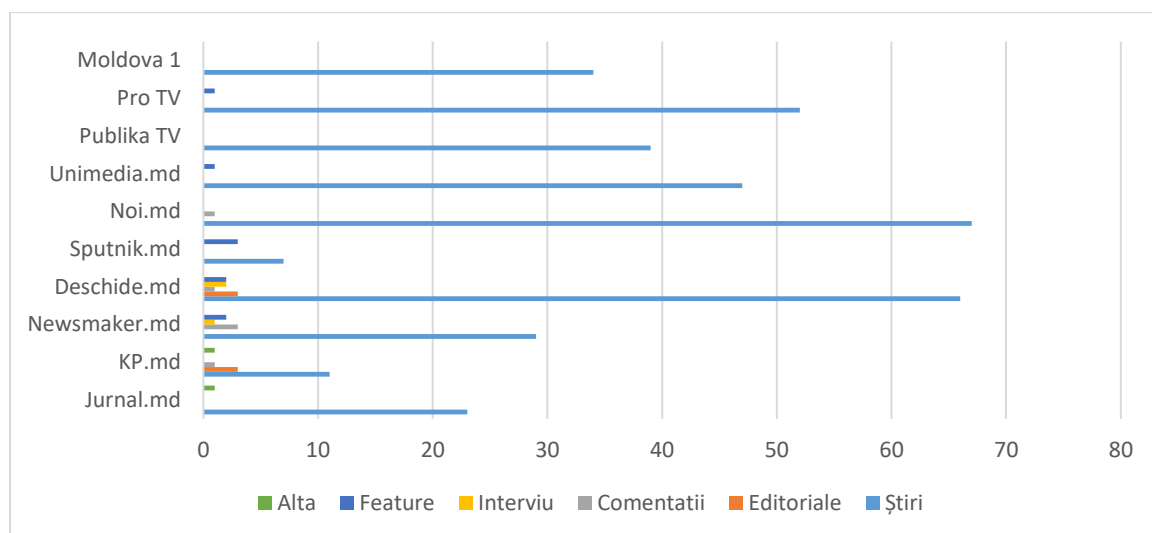
Datele monitorizării

Monitorizarea efectuată în perioada 7 mai – 7 iunie 2019 a oferit suficiente date pentru a determina dacă subiectele relevante sunt parte a agendei zilnice a mass-media, pentru a identifica elementele comune în reflectare și greșelile frecvente, cum ar fi etichetarea, stereotipizarea sau promovarea limbajului instigator la ură prin intermediul mass-media.

În perioada de raport, cele 10 media monitorizate au publicat în total 347 subiectele relevante prezentei monitorizări. Dintre acestea, 244 au fost publicate de portalurile web, iar 103 - de posturile de televiziune.

Genul. Majoritatea covârșitoare a acestor materiale au fost știri – 318, în câteva cazuri fiind vorba de materiale de alt gen – articole lungi/feature (9), editoriale (6), comentarii (5), interviuri (3) și materiale de alt gen (6). Aceasta denotă un interes scăzut față de tematica minorităților, care, de cele mai multe ori, sunt reflectate prin știri la zi, lipsind materiale originale, care să prezinte detaliat și multilateral aspectele ce țin de categoriile diversității.

Numărul și genul materialelor difuzate/publicate, per instituție mass-media.

Spațiul alocat. Știrile, de cele mai multe ori, au fost scurte (130) sau de mărime medie (164), materialele mari sau foarte mari fiind publicate rareori (33 și, respectiv, 13). Aceasta se explică prin faptul că, de cele mai dese ori, mass-media monitorizate preferă să reflecte minoritățile prin materiale care doar descriu succint anumite probleme, fără a trata subiectele în profunzime în reportaje, interviuri sau materiale

mari/feature. Astfel, nu sunt oferite suficiente detalii/elemente care să ajute grupurile majoritare să înțeleagă mai bine problemele cu care se confruntă minoritățile.

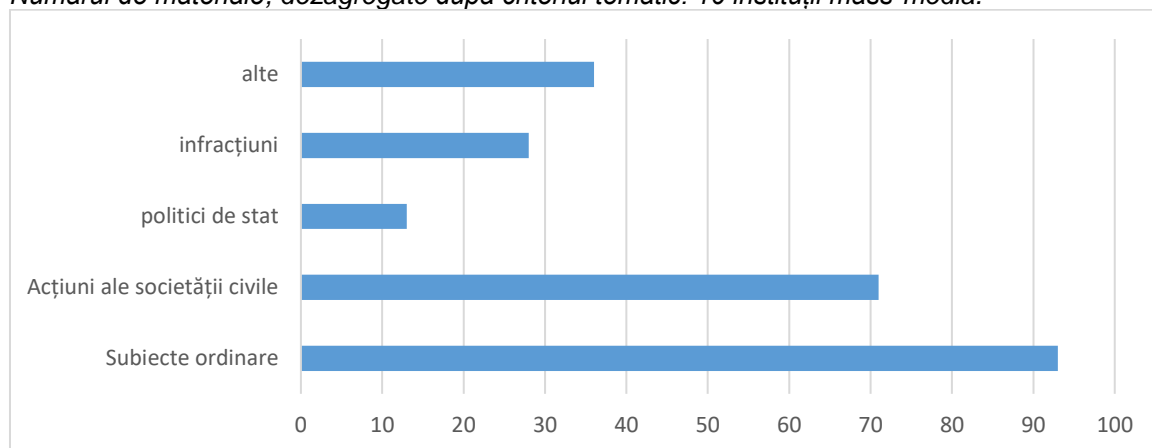
Paternitatea materialelor. De cele mai multe ori, în special în mass-media online, materialele (155) au fost preluate din alte surse, cum ar fi agențiile de presă naționale și internaționale. În numeroase cazuri materialele (119) nu au fost semnate de autori, fiind publicate fie sub semnătura redacției, fie fără semnătură.

Titluri. În marea majoritate a cazurilor, titlurile au fost relevante, corecte, echidistante și informative, reflectând esența materialului și având legătură cu conținutul. Totuși, au fost înregistrate și cazuri când jurnaliștii au recurs la titluri senzaționale sau discriminatorii (35), pentru a atrage atenția cititorilor asupra materialelor publicate.

Imagini. Majoritatea absolută a materialelor utilizate au fost însoțite de imagini, de cele mai multe ori, fiind vorba de poze (în mass-media online) relevante, care nu transmiteau mesaje discriminatorii. Unele media au însoțit materialele cu video/audio pentru a ilustra subiectele relevante. Mass-media monitorizate nu au recurs la caricaturi sau alt gen de material ilustrativ care ar fi trivializat subiectul.

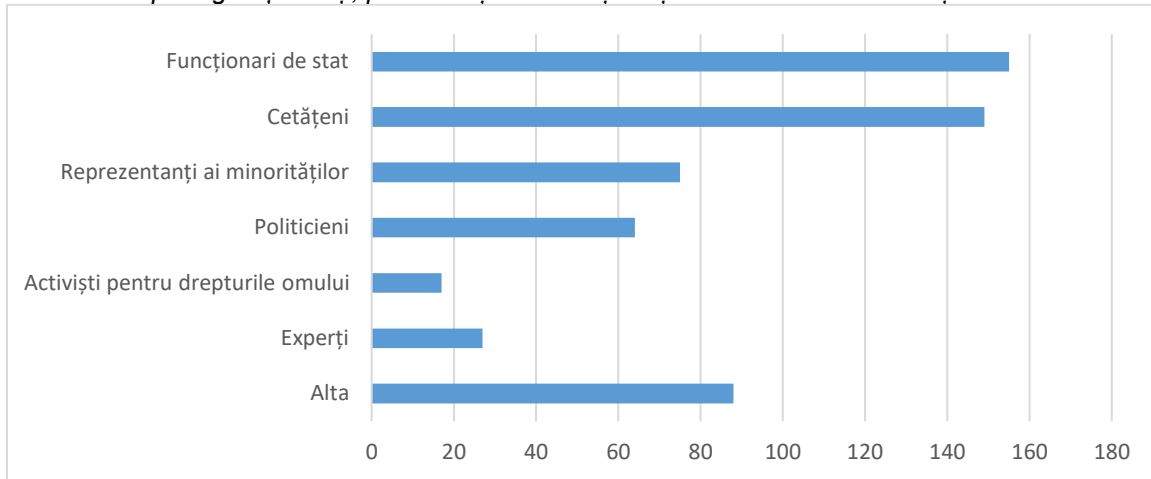
Teme. Printre temele abordate, pe primele locuri se situează subiectele ordinare, din viața de zi cu zi (104), o mare parte din materialele la această temă revenind alegerilor pentru funcția de bașkan în Unitatea teritorial-administrativă Gagauz-Yeri și evenimentelor din regiune (44). De asemenea, în perioada de raport au fost publicate mai multe materiale din/despre regiunea transnistreană (97), inclusiv în contextul negocierilor privind reglementarea diferendului. Alte subiecte au vizat evenimente organizate de societatea civilă națională și internațională întru susținerea drepturilor omului - 71, în principal despre organizarea la Chișinău a Marșului solidarității „Sunt OK” în sprijinul minorităților sexuale, participarea la alegerile europarlamentare a cetățenilor români din Republica Moldova (25), infracțiuni cu implicarea reprezentanților minorităților (28), politici de stat privind minoritățile (13) etc.

Numărul de materiale, dezagregate după criteriul tematic. 10 instituții mass-media.

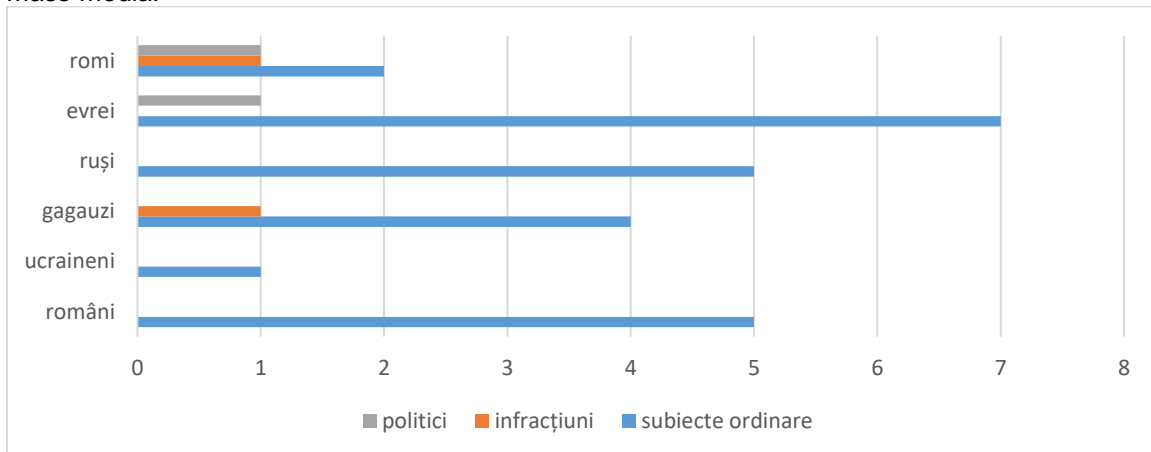
Protagonisti. De cele mai multe ori, protagoniștii citați sau menționați au fost funcționari publici (155), cetățeni (149), urmași la o mare distanță de reprezentanți ai minorităților (75). De notat că la unele media reprezentanții minorităților au fost mai mult menționați, decât citați sau parafrazați, în materiale în care doar se vorbea despre ei, fără a li se oferi voce pentru a-și exprima opinia.

Numărul de protagoniști citați, parafrazați sau menționați în materiale. 10 instituții mass media.

Din rândul minorităților etnice, de cele mai dese ori, au fost menționați, parafrazați sau citați reprezentanții comunității evreiești (8 materiale), urmași de români, găgăuzi și ruși (în câte 5 materiale). Romii au fost vizați în 4 materiale, iar ucrainenii – în unul. Contextul reflectării romilor a fost mai mult negativ – materiale privind infracțiuni, cerșetoria, în cazul celorlalte etnii fiind vorba mai mult de subiecte mai mult ordinare/de conviețuire pașnică a etniilor – zile de sărbătorire a straielor populare (ucraineni, români, găgăuzi), lansarea unui partid al minorității găgăuze și bulgare, marcarea Zilei românilor de pretutindeni în diferite regiuni etc.

Numărul de protagoniști, reprezentanți ai minorităților etnice și contextul reflectării acestora. 10 instituții mass-media.

Secțiunea comentarii, la fel ca și hiperlinkurile, menite să ofere cititorului contextele necesare pentru a înțelege mai bine subiectele, chiar dacă sunt secundare în raport cu mesajul general al materialelor, pot forma atitudinea cititorului față de anumite mesaje. Datele monitorizării relevă că o mare parte din media nu utilizează hiperlinkuri, publicând materialele mai mult în format tradițional. Nu toate mass-media monitorizate au oferit utilizatorilor posibilitatea de a comenta cu referire la subiectele citate, iar unele nu au moderat eficient comentariile cititorilor. Aceasta a dus la publicarea și distribuția unui număr mare de comentarii cu conținut discriminatoriu, dintre care o parte pot fi calificate drept discurs instigator la ură față de minoritățile etnice și cele sexuale. Or, admiterea unor comentarii prin care minoritățile sunt tratate de o manieră stereotipizată, prin asociere cu criminali, violență, străini etc. pot duce la propagarea

stereotipurilor și prejudecăților și pot degenera în atitudini discriminatoare față de întreaga comunitate sau grup.

Tonalitatea materialelor. În ceea ce privește conținutul mediatic/jurnalistic, de cele mai multe ori, materialele au fost fără abateri de la standardele profesionale și deontologice, fiind remarcate cazuri singulare de reflectare defectuoasă, exprimată prin etichetare, filtrarea informației pentru publicare, discrepanțe dintre text și titluri, imagini.

Posturi TV

Moldova 1

Conform misiunii și obiectivelor sale, radiodifuzorul național Moldova 1 trebuie să reflecte necesitățile de informare, educație și divertisment ale diferitelor categorii ale populației și să promoveze respectul pentru ființa umană, demnitate, toleranță, drepturile universale ale omului². Postul este obligat să asigure diversitatea de opinii în știri și emisiuni, să ofere acces la informație tuturor categoriilor de cetățeni, inclusiv etniilor conlocuitoare. De asemenea, postul trebuie să favorizeze schimbul de opinii dintre diferite categorii ale populației, precum și coeziunea socială a cetățenilor.

Datele monitorizării, care acoperă perioada 7 mai – 7 iunie 2019, relevă că radiodifuzorul public Moldova 1 a avut în perioada de raport 34 de materiale la temele monitorizate. Toate au fost plasate în interiorul buletinelor de știri, cu excepția unei singure știri, din 23 mai, despre raportul privind percepția populației asupra fenomenului discriminării, care a fost prima în buletin, relevând astfel importanța subiectului.

De cele mai multe ori, materialele au fost de mărime mică sau medie – 19 și 12, respectiv, iar 3 au fost din categoria materialelor mari, cu mai multe detalii și intervenții ale protagoniștilor. Toate materialele au fost semnate de autori, iar imaginile video și textul de pe ecran au fost relevante, neutre, ilustrative.

Protagoniștii materialelor relevante, în majoritatea cazurilor, au fost cetățeni, funcționari de stat, reprezentanți ai minorităților, experți, urmași de politicieni, activiști pentru drepturile omului. Postul public Moldova 1 a oferit voce directă protagoniștilor, care au fost citați de 62 ori și parafrazați de 5 ori, iar de 13 ori au fost menționați.

În materialele relevante a existat un echilibru al sexului protagoniștilor, fiind citați, parafrazați sau menționați 32 de bărbați și 41 de femei. Numărul mare de protagoniști de sex feminin se explică prin prezența în materialele mari, despre grupurile dezavantajate/persoanele cu dizabilități, a protagonistelor de sex feminin, de exemplu, mame ale copiilor bolnavi, asistente sociale etc.

Minorități etnice. Reprezentanții etniilor au fost vizați direct în 3 materiale: unul despre sărbătorirea Zilei lei de către un grup de tineri care pledează pentru unirea Republicii Moldova cu România, al doilea - despre o expoziție de păpuși în straie populare găgăuze și al treilea - despre posibilitatea creării la Comrat a unui partid al

---

² <http://www.audiovizual.md/files/Codul%20serviciilor%20media%20audiovizuale.pdf>

reprezentanților găgăuzilor și bulgarilor. Moldova 1 a informat și despre alegerile în Parlamentul European, la care au participat și cetățeni români din Republica Moldova.

ATO Gagauz-Yeri. Cele mai multe materiale au vizat subiecte ordinare, din viața cotidiană, în mare parte din regiunea găgăuză, inclusiv cele privind alegerea bașkanului.

Regiunea transnistreană. Cele mai multe materiale au vizat negocierile privind reglementarea diferendului.

Grupuri vulnerabile. Postul public a avut un număr relativ mare de materiale despre problemele persoanelor cu dizabilități (7), iar Marșul solidarității “Sunt OK”, organizat de comunitatea LGBT, a fost reflectat într-un reportaj, în ziua evenimentului.

Materialele analizate au fost fără abateri de la rigorile etice și standardele jurnalistice. Totuși, o bună parte a materialelor au prezentat subiectele sumar, fără reportaje mai detaliate, care ar fi abordat în profunzime anumite teme privind minoritățile etnice. Au lipsit istoriile/portretele diferitelor comunități, astfel încât majoritarii să aibă acces la informații despre ele și să poată înțelege mai bine grupurile minoritare.

Pro TV Chișinău/www.protv.md

În perioada 7 mai – 7 iunie 2019, portalul www.protv.md și principalul buletin de știri de la ora 20.00 de la ProTV Chișinău au publicat/difuzat cumulativ 52 de știri în care au fost abordate, direct sau tangențial, subiecte cu referire la minorități etnice, minorități sexuale sau grupuri dezavantajate, cum ar fi persoanele cu nevoi speciale sau migranții/refugiații. Dintre acestea, 5 materiale au fost plasate pe site, fără a apărea și în buletinul de știri de la ora 20.00, celelalte fiind difuzate pe ambele platforme, cu diferența că în jurnale materialele au apărut într-o formă comprimată, iar pe site în multe cazuri acestea au fost „descompuse” în mai multe părți, anumite elemente lipsind din varianta pentru buletin. Menționăm, de asemenea, că portalul www.protv.md nu oferă utilizatorilor și cititorilor posibilitatea să comenteze știrile.

Toate materialele au fost prezentate sub formă de știri, accesibile pe pagina principală a portalului, locul în buletinele de știri variind între prima și a 14-ea știre. Toate știrile din buletine au purtat semnătura jurnaliștilor, iar pe site nu a fost indicată paternitatea materialelor, cu excepția câtorva informații preluate din alte surse (4 materiale). Cele mai multe știri au avut un caracter informativ, neutru, iar dintre protagoniști cetățenii au fost vizați cel mai des, urmați de funcționarii de stat, politicieni, activiștii pentru drepturile omului și reprezentanți ai minorităților.

Minorități etnice. Cele mai multe materiale s-au referit în mod direct sau indirect la participarea în alegerile europarlamentare a cetățenilor români din Republica Moldova, relatând despre condițiile în care pot vota cetățenii români din Moldova și procesul de votare. Pro TV Chișinău a vizat minoritățile etnice prin alte 2 materiale. Primul, difuzat pe 2 iunie, doar în cadrul buletinului de știri, se referea la limba și cultura japoneză, prezentând un eveniment cultural desfășurat de către reprezentanții acestui grup minoritar în Moldova. Al doilea subiect, difuzat pe 4 iunie, la fel, doar în cadrul buletinului de știri, a abordat subiectul examenului de bacalaureat la limba română pentru alolingvi. În acest caz, au fost vizate toate minoritățile etnice/lingvistice din

Republica Moldova, implicate în sistemul de învățământ autohton. Ambele subiecte au avut un caracter informativ/neutru și nu au discriminat, în general, protagoniștii.

De menționat comportamentul postului PRO TV Chișinău în cazul unui material difuzat pe data de 30 mai în cadrul buletinului de știri de la ora 20.00, intitulat „*Omorât înainte de a juca nunta fiicei*”. Subiectul relatează despre un incident cu final fatal, care a avut loc într-o comunitate de romi. Toți protagoniștii, martorii și cei care apar în imagini, sunt reprezentanți ai acestei etnii, unul dintre ei vorbind la un moment dat în limba romani. Reportera nu a făcut însă niciodată în material referire la etnie, limbă, etc., și nu a discriminat/diferențiat în niciun fel respectiva comunitate. Subiectul a fost abordat exact cum ar fi fost în cazul etniei majoritare. Totuși, la un moment dat în text este lăsată afirmația unei surse, precum că, în cazul în care procuratura nu va investiga acest incident, se va aduna întregul sat și va da foc persoanelor suspectate de omor. Afirmația, care este apoi repetată, poate fi catalogată drept îndemn la agresiune. Postul ar fi trebuit să o excludă, pentru a nu servi drept intermediar în transmiterea unor astfel de mesaje.

O altă categorie la care s-au referit știrile Pro TV Chișinău în perioada monitorizată i-a vizat, direct sau indirect, pe migranți. Astfel, postul a difuzat 6 materiale despre cetățeni străini care desfășurau activități ilegale în Republica Moldova și, fie au fost expulzați, fie au fost judecați. În 5 dintre ele a fost menționată cetățenia sau etnia. Ghidul de stil cu norme etice pentru jurnaliști recomandă, la capitolul **Toleranță și nediscriminare**, următoarele: „*Vom evita evidențierea etniei sau a bolii de care suferă o persoană suspectată, un învinuit, inculpat, condamnat, criminal sau a altei persoane într-un context negativ; nu vom admite formarea unui stereotip negativ stabil față de o întreagă etnie*”. Menționarea etniei persoanelor, în special în titlu, este regretabilă, având în vedere că, în toate cazurile menționate, contextul nu este unul pozitiv. Jurnaliștii, în astfel de situații, sunt îndemnați să atragă mai multă atenție aspectelor sensibile, cum sunt etnia, boala sau apartenența la orice fel de minoritate și/sau grup dezavantajat.

UTA Gagauz-Yeri. Din regiunea autonomă găgăuză a fost pus pe post un material despre înregistrarea Irinei Vlah în cursa electorală.

Regiunea transnistreană. Postul a ținut în vizor regiunea transnistreană publicând 4 știri cu accent primar sau secundar, inclusiv despre posibilitatea ca cetățenii din regiune să beneficieze de pașapoarte rusești, după modelul regiunilor separatiste din Ucraina, programul electoral al unui candidat român la alegerile europarlamentare, în care acesta promite rezolvarea conflictului transnistrean etc.

Grupuri vulnerabile. De notat că în subiectele care s-au referit direct sau indirect la reprezentanții comunității LGBT, în contextul Zilei Internaționale a Familiei și al Marșului solidarității, realizatoarea reportajelor tv nu a admis utilizarea expresiilor sau a cuvintelor denigratoare/discriminatoare la adresa comunității LGBT. La categoria materialelor ce au vizat persoanele cu nevoi speciale atribuim 9 subiecte difuzate/publicate cumulativ de Pro TV Chișinău în perioada de referință. Acestea au tratat corect protagoniștii, utilizând adecvat terminologia cu referire la aceste grupuri dezavantajate.

Publika TV

Postul de televiziune cu acoperire națională Publika TV și site-ul postului www.publika.md au difuzat/publicat, în perioada 7 mai – 7 iunie, 39 de materiale jurnalistice care se referă la minorități etnice și grupuri susceptibile la limbajul de ură (comunitatea LGBT, persoane cu dizabilități, migranți/refugiați): 34 de știri, 3 articole lungi (features), un portret și o emisiune. 23 dintre acestea au fost difuzate la TV (20 de știri, 2 features și o emisiune) în buletinul principal de știri. Aproape jumătate din materialele jurnalistice (18) au fost scurte, iar cealaltă jumătate din materiale (18) – de mărime medie.

În majoritatea cazurilor, materialele nu au conținut hyperlinkuri. Marea majoritate a materialelor nu au fost comentate, în 6 cazuri comentariile au fost irelevante, iar în alte 2 – mai mult discriminatorii. De cele mai multe ori, contextul vizual a fost informativ și/sau neutru.

În materialele jurnalistice au fost citați, parafrazați, menționați 92 de protagoniști: pe primul loc s-au situat cetățenii (24), urmați de funcționarii de stat (15), alte categorii de protagoniști (14). Politicienii și reprezentanții minorității au fost citați, parafrazați sau menționați de câte 10 ori, iar activiștii în domeniul drepturilor omului – de 5 ori. Din perspectiva gender, știrile au fost dezechilibrate: în 48 de cazuri protagoniștii citați, menționați, parafrazați au fost de sex masculin, în alte 28 de cazuri – de sex feminin. Din cele 39 de materiale, 7 au avut titluri discriminatorii sau senzaționale.

Minorități etnice. Postul a informat despre alegerile în Parlamentul European la care au participat cetățenii români din Republica Moldova. De asemenea, Publika TV a avut câteva materiale în care s-a menționat etnia protagoniștilor, deși acest lucru nu era relevant pentru subiect. De exemplu, în reportajul despre cerșetorii ieșiți la cerșit de Paștele Blajinilor, una din surse menționează că aceștia sunt de etnie romă (7 mai). Într-un alt material, se vorbește despre expulzarea din țară a trei cetățeni din Uzbekistan, care administrau o afacere ilegală în RM. În aceste cazuri, autorii nu au ținut cont de prevederile Codului deontologic, potrivit căruia, *Jurnalistul menționează apartenența etnică, opiniile politice, convingerile religioase, orientarea sexuală și alt gen de informații sensibile ale unei persoane doar când acest lucru este relevant din punct de vedere editorial*.

Regiunea transnistreană. Subiectele abordate cel mai des de Publika TV în perioada de raport au vizat regiunea transnistreană. Pe lângă știrile despre reglementarea diferendului, privind relațiile dintre Tiraspol și Chișinău și poziția OSCE față de anumite subiecte, au fost difuzate și subiecte ordinare, cum ar fi materialul despre interzicerea accesului la bordul unui avion pentru un fost funcționar din administrația de la Tiraspol, pe motiv că ar fi fost în stare de ebrietate. Spre deosebire de textul publicat pe site, în voice-overul de la TV s-au menționat următoarele: „*Vladimir Iastrebec s-a făcut de râs pe Aeroportul din Chișinău*”. De mai mulți ani, Vladimir Iastrebec nu deține funcția de așa-zis ministru al afacerilor externe de la Tiraspol. Chiar și așa, potrivit Codului deontologic, *„Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane publice, care exercită o funcție publică, fără consimțământul acesteia, doar atunci când un atare comportament îi afectează capacitatea de exercitare a funcției publice sau există un alt motiv bine întemeiat pentru a oferi societății această informație”*.

Grupuri vulnerabile. Publika.md a oferit spațiu și pentru câteva materiale privind acțiunile societății civile de promovare a drepturilor omului, în speță privind organizarea Marșului solidarității “Sunt OK”. În materialul intitulat „Vicepreședintele PAS susține MARȘUL HOMOSEXUALILOR” este scos în evidență că și deputatul Mihai Popșoi susține „marșul homosexualilor”. Totodată, se menționează că „PAS se bucura de susținerea LGBT. În campania electorală din 2016, când Maia Sandu candida la prezidențiale, activista pentru apărarea drepturilor persoanelor LGBT, Angelica Frolov, a chemat oamenii să o voteze pe lidera PAS.” În cazul acestei știri, comentariile plasate de cititori (3 în total) au fost mai mult discriminatorii: „O nu, sustin drepturile omului???? Jos cu acest bloc murdar”; „Multi din Blocul Somerilor ACUM, sustina acest lucru don simplu fapta ca si ei sunt cum sar zice cu alta orientatie”.

Portaluri online

Deschide.md

Portalul de știri Deschide.md a publicat între 7 mai și 7 iunie 2019 un număr mare de materiale relevante prezentei monitorizării, în mare parte datorită rubricii *Transnistria*, care este întreținută zilnic. În total au fost analizate 74 de materiale, dintre care 66 au fost știri, 3 editoriale, 2 interviuri, 1 comentariu, și 2 materiale lungi/features. Spațiul oferit de portal subiectelor nu a fost mare, majoritatea absolută a materialelor fiind de mărime mică și medie – 34 și 23, cu accent primar în 67 de cazuri, iar în 7 – cu accent secundar. Materialele au fost însoțite în principal de fotografii – 68, contextul vizual fiind de cele mai multe ori neutru, iar în 6 cazuri au fost însoțite de imagini video și audio.

Cel mai des citați/menționați protagoniști au fost funcționarii de stat - 34, urmași de politicieni – 13 și reprezentanți ai minorităților – 12. De multe ori au fost vizați și protagoniști din alte categorii – 24. Cea mai mare parte a protagoniștilor/surselor citate au fost bărbați - 52 față de 14 femei. Deschide.md a oferit voce majorității protagoniștilor vizați, care au fost parafrazați de 49 de ori, citați direct de 29 de ori. În 19 cazuri aceștia au fost doar menționați.

Cea mai mare parte a materialelor (63) nu au inclus hiperlinkuri și nu au fost însoțite de comentarii. Totuși, atunci când cititorii au comentat, în 2 cazuri a fost vorba de comentarii irelevante, în 6 cazuri – neutre, iar în 3 – discriminatorii.

Minoritățile etnice. Portalul a publicat 4 materiale care au vizat direct sau indirect minoritățile etnice, cum ar fi știri privind intenția unui fost deputat găgăuz de a crea un nou partid, sărbătorirea la Comrat a Zilei românilor de pretutindeni, schimbarea conducerii comunității evreiești, marcarea Zilei culturii nipone la Chișinău. În plus, portalul Deschide.md a avut câteva materiale privind migranții/pesoanele refugiate, care au fost protagoniștii subiectelor privind diverse infracțiuni. În mare parte, în materiale nu s-a ținut cont de prevederile deontologice, care stipulează că etnia persoanei nu se menționează în materialele ce nu au legătură directă cu etnia. Cetățenii români din Republica Moldova au fost vizați în materialele privind procedura de vot în ziua alegerilor pentru Parlamentul European, platformele electorale ale unor candidați etc.

UTA Gagauz-Yeri. Materialele din autonomia găgăuză – 10 - au vizat în mare parte subiecte ordinare, din viața de zi cu zi, dar și materiale privind scrutinul pentru funcția de bașkan în regiune. Din perspectiva conținutului jurnalistic, portalul nu a admis devieri grave de la standardele etice și profesionale. Titlurile utilizate au fost de cele mai multe ori relevante, iar în câteva cazuri - senzaționale. De exemplu, la 7 mai, Deschide.md a publicat materialul intitulat *Alegeri în Găgăuzia // A vrut să interzică partidele de la Chișinău, iar acum se vrea bașcan.* Deși textul propriu-zis este neutru, titlul este tendențios și lasă să se întrevadă atitudinea autorului față de protagonist

Regiunea transnistreană. Cele mai multe subiecte– 33 – au reflectat regiunea transnistreană, prin materiale privind evenimentele cu implicarea autorităților de la Tiraspol și Chișinău, subiecte privind activitatea Comisiei Unificate de Control, marcarea zilei Europei la Tighina și Tiraspol, Ultimul clopoțel în școlile cu predare în limba română din stânga Nistrului etc. De notat că în materialul din 28 mai, intitulat *Krasnoselski anunță că vor să dea RM în judecată pentru acte teroriste în 1992*, este inclusă doar opinia liderului de la Tiraspol. Ținând cont de faptul că e vorba de subiecte de conflict sensibile, ar fi trebuit obligatoriu de inclus și opinia Chișinăului față de acest subiect. Materialul este însoțit de un comentariu nemoderat, în care se conțin expresii de genul – „porc”, „guzgan”, „terorist”.

Grupuri vulnerabile. Deschide.md a publicat în perioada de raport 10 materiale privind acțiuni ale societății civile întru promovarea drepturilor omului. Portalul a urmărit subiectul organizării de către comunitatea LGBT a Marșului solidarității “Sunt OK”, publicând 5 materiale care au vizat direct sau tangențial subiectul respectiv. Materialul *Mitropolia Moldovei a defilat pe străzile Chișinăului cu Dodon în frunte*, din 18 mai, este însoțit de un comentariu obscen, care nu a fost moderat de redacție.

Jurnal.md

În perioada de monitorizare, portalul Jurnal.md a publicat un număr mic de materiale jurnalistice care se referă, direct sau indirect, la minorități, grupuri dezavantajate, inclusiv migranți, sau la minorități etnice – în total, 24 articole timp de o lună. De remarcat că 5 materiale au vizat situații/evenimente din străinătate. Astfel, remarcăm un interes relativ mic al portalului pentru această tematică.

În majoritatea cazurilor (20), materialele relevante de pe Jurnal.md au fost știri de dimensiuni medii sau scurte, însoțite de imagini cu caracter informativ și neutru; în 3 cazuri, materialele au fost însoțite de înregistrări video. Materialele redacției nu au fost semnate, iar în știri au fost utilizate hiperlinkuri doar în 2 cazuri. Toate titlurile au fost relevante și explicite, fără elemente care ar discrimina sau stigmatiza categoriile de persoane la care s-au referit. Majoritatea materialelor (22) nu au avut comentarii din partea cititorilor, în 2 cazuri comentariile au fost descriptive, iar limbajul neutru.

Materialele relevante de pe Jurnal.md au avut, în total, 39 de protagoniști, în mare parte cetățeni, atât de gen feminin (15), cât și masculin (14), în unele cazuri protagoniștii fiind vizați la modul general, fără indicarea numelui și/sau a genului. 23 dintre protagoniști au fost citați direct (text sau video), în 14 cazuri protagoniștii au fost menționați fără a fi citați, iar în 2 cazuri – parafrazați. Trebuie de remarcat faptul că numărul total al protagoniștilor este mare doar datorită materialului “Vocile Democrației la Varnița: „Ne lipsește o trecere liberă spre Transnistria” care a conținut înregistrarea

video propriu-zisă a reportajului cu interviuarea a 15 persoane. În celelalte materiale relevante a fost, cu unele excepții, câte un singur protagonist.

Minorități etnice. Portalul a publicat 11 materiale privind scrutinul pentru europarlamentare la care au participat cetățenii români din Republica Moldova. Deseori materiale au vizat direct sau indirect categoriile monitorizate în contextul comiterii unor infracțiuni (4 cazuri), fie că reprezentanții acestor categorii au comis ei înșiși infracțiuni, fie au fost victime ale infracțiunilor (migranți reținuți pentru tentative de traversare ilegală a frontierei sau cu acte falsificate). De cele mai multe ori a fost menționată etnia persoanelor respective, fapt care contravine prevederilor deontologice.

Regiunea transnistreană. Situația din regiunea transnistreană a fost reflectată în 3 materiale, inclusiv vizita în R. Moldova a Reprezentantului Special al OSCE pentru procesul de reglementare transnistreană și exercitarea dreptului de vot de către cetățenii din regiune în partea dreaptă a Nistrului în contextul acuzațiilor de corupere a alegătorilor.

În materialele publicate în această perioadă, jurnaliștii portalului Jurnal.md nu au folosit termeni și expresii de natură să discrimineze grupurile dezavantajate sau minoritățile, tonalitatea fiind de fiecare dată neutră.

KP.md

Site-ul www.kp.md (Komsomolskaia Pravda) a publicat în perioada 7 mai – 7 iunie, 17 materiale jurnalistice relevante, în mare parte fiind vorba de știri – 11. Portalul a mai publicat 3 editoriale, 1 articol lung, 1 comentariu și 1 text ce reprezintă un alt gen jurnalistice. A treia parte din texte a fost de lungime medie (7), 6 au fost mari, 3 scurte și unul foarte mare.

În majoritatea cazurilor, materialele nu au inclus hyperlinkuri. În cazul a 9 materiale, linkurile inserate duceau spre materiale informative, iar în cazul altor 3 - spre conținut de senzație/discriminatoriu. Marea majoritate a materialelor - 16 - au avut comentarii din partea cititorilor. În cazul a 6 materiale, comentariile au fost mai mult discriminatorii. Materialele au fost însoțite de cele mai multe ori de fotografii, iar în majoritatea cazurilor, contextul vizual a fost informativ și/sau neutru, iar în 3 materiale – senzațional/discriminatoriu.

În materialele jurnalistice au fost citați, parafrazați, menționați 29 de protagoniști - cetățenii și funcționarii de stat de 7 ori, politicienii de 5 ori, reprezentanții minorităților – de 5 ori, iar de 13 ori s-a făcut referire la altfel de surse – diplomați, instituții de stat, comunicate de presă etc.

Din perspectiva gender, în 16 cazuri protagoniștii citați, menționați, parafrazați au fost de sex masculin, în alte 3 - de sex feminin. În 10 cazuri sexul protagoniștilor nu a fost menționat, de cele mai multe ori făcându-se referire fie la funcția unei anumite persoane, fie la anumite instituții.

Titluri relevante au avut 6 materiale, irelevante - 3, iar celelalte 8 au fost discriminatorii sau senzaționale.

Minorități etnice. Kp.md a publicat în perioada de raport un material care a vizat minoritățile etnice – despre faptul că în grădinițele din Chișinău s-ar închide grupele în limba rusă. Senzațional este titlul «Почему в Молдове поддерживается дискриминация по языковому признаку: директора детских садов под разными предлогами закрывают русские группы». Textul face trimitere la lege și la o postare de pe o rețea de socializare, iar în final conține opiniile autorului: « В одном из русскоязычных садиков на Ботанике тоже появился директор, миссия которого – превратить детский сад в румынский (...) Чем это не дискриминация? По языковому признаку. Почему людей лишают возможности выбора? Как обычно, применяются двойные стандарты.» Din textul publicat, reiese că autorul nu a depus efortul de a verifica faptele expuse în postarea de pe Facebook, alimentând cele expuse cu propriile opinii, contrar Codului deontologic în care se menționează: „*Materialele de opinie și cele factice trebuie delimitate astfel, încât oricine să poată face ușor distincția corespunzătoare între ele.*”

UTA Gagauz-Yeri. Regiunea găgăuză a fost reflectată în trei materiale. În mare parte, materialele au fost fără abateri de la regulile deontologice.

Regiunea transnistreană. Kp.md a reflectat realitatea din regiunea transnistreană prin 9 știri, care au tratat subiecte ordinare sau legate de negocierile privind diferendul transnistrean. În mare parte, materialele au fost fără abateri de la regulile deontologice. În câteva cazuri s-a recurs la titluri senzaționale, cum ar fi: Назад в лихие 90-е: В Одесской области связанным и со следами пыток найден труп мэра столицы Приднестровья – гражданина Молдовы. Pe lângă titlul plin de detalii legate de crimă, materialul conține fotografii de la locul crimei, care nu sunt suficient de blurate. Acest fapt contravine Codului deontologic, care subliniază „*Jurnalista nu furnizează publicului detalii morbide ale crimelor, accidentelor și catastrofelor naturale sau detalii privind tehnicile suicidale. Aceleași reguli se aplică și materialelor vizuale (fotografii, materiale video).*”

Grupuri vulnerabile. 4 materiale publicate în perioada de raport s-au referit la Marșul solidarității, organizat de comunitatea LGBT. Unul dintre materialele cu titluri discriminatorii, care conține opiniile autoarei, se referă la finanțarea comunității LGBT - «Караул, в Молдове геев финансирования лишают: Почему марши ЛГБТ превратились в удел избранных и чем это им грозит». Jurnalista se referă la faptul că comunitatea LGBT ar putea rămâne fără finanțare în contextul în care cetățenii Republicii Moldova sunt mai toleranți cu minoritățile sexuale. Materialul conține 67 de comentarii, o parte fiind discriminatorii, conținând expresii de genul *marșul perversilor, pedofili, necrofili etc.*

Un alt material de opinie vizează tangențial comunitatea LGBT «Пасха мертвых» в Молдове: Почему почитателям гей-парадов не нравится, что Поминальные дни давно стали скромными и негромкими». Deși este un text despre Paștele Blajinilor, autorul face următoarea remarcă: «*Не нравятся наши традиции, наши православные ценности? Пишите тогда о гей-парадах и прочих «евродостижениях»! Не нравится наша православная Пасха и то, как отмечают в Молдове Поминальные дни? Тогда толерантности вам в хвост*

u e apuey!» Accentul în acest text este unul secundar, iar autorul menționează comunitatea LGBT într-un context irelevant.

Newsmaker.md

Portalul de știri a www.newmaker.md a publicat în perioada de raport 37 de materiale, dintre care majoritatea absolută (29) au fost știri. Totodată, portalul a avut și comentarii, interviuri, feature/articole lungi, într-un număr mult mai mic. Aproximativ jumătate din materialele publicate (19) au fost știri scurte, portalul publicând și materiale de mărime medie - 10, mare – 4 și foarte mare - 4. În 34 de cazuri accentul materialelor a fost primar, iar în 3 – secundar, despre minorități vorbindu-se tangențial.

O mare parte din materiale au fost proprii, fiind semnate de autori (27), iar 10 au fost publicate sub semnătura redacției. De cele mai multe ori, materialele au fost însoțite de poze – 30, iar în 7 cazuri au inclus și elemente video. Atât titlurile, cât și imaginile video au fost informative, neutre, fără elemente senzaționale sau discriminatorii.

Din cele 37 de materiale, 9 au inclus hiperlinkuri către alte texte informative, oferind astfel cititorilor posibilitatea de a afla informații suplimentare la subiectul respectiv. În același timp, Newmaker.md nu a oferit cititorilor posibilitatea de a plasa comentarii alături de materiale, acestea lipsind de pe pagină. De cele mai dese ori, în calitate de protagoniști au fost citați sau menționați funcționarii de stat și reprezentanții minorităților (de 16 și, respectiv, 14 ori fiecare), urmați de cetățeni și surse din alte categorii. Sexul protagoniștilor în majoritatea cazurilor a fost masculin – 30, femeile fiind citate sau menționate de 13 ori, în restul cazurilor fiind vorba de comunități, organizații etc. Protagonistii au fost parafrazați (25) și citați direct (21), în 13 cazuri aceștia fiind doar menționați. Aceasta vorbește despre faptul că newsmaker.md oferă voce categoriilor vulnerabile, diversificând astfel sursele citate.

Tematica abordată a fost diversă, cele mai multe materiale referindu-se la acțiuni ale societății civile naționale și internaționale pentru promovarea drepturilor omului (14), urmate de subiecte ordinare, de zi cu zi, în care era vorba și de reprezentanți ai grupurilor minoritare sau dezavantajate – 9.

Minorități etnice. În perioada de raport, portalul Newmaker.md a publicat câteva materiale care au vizat direct minoritățile etnice – o știre despre intenția de creare la Comrat a unui nou partid al găgăuzilor și bulgarilor, un material pe baza unui raport de monitorizare privind Holocaustul, și 2 materiale privind comentariile antisemite ale directoarei unui liceu din Grigoriopol, plasate pe o rețea de socializare în contextul rezultatelor scrutinului din Ucraina (18 și 19 mai).

UTA Gagauz-Yeri. Din regiunea autonomă găgăuză au fost publicate 4 materiale, fără abateri de la rigorile jurnalistice.

Regiunea transnistreană. Subiectele din regiunea transnistreană, inclusiv despre negocierile privind soluționarea diferendului transnistrean, au fost tratate în 8 materiale, fiind publicate subiecte relevante și la alte teme.

Grupuri vulnerabile. Newmaker.md a publicat mai multe materiale privind drepturile categoriilor dezavantajate, oferindu-le spațiu pentru a-și exprima opiniile. Marșul

solidarității organizat de comunitatea LGBT a fost reflectat în mai multe materiale în ziua evenimentului, fiind publicate și materiale mari cu accent pe istorii umane.

Din punctul de vedere al respectării standardelor etice și jurnalistice, în materialele publicate de Newsmaker.md nu au fost remarcate abateri/probleme. Portalul a informat corect și echidistant despre diferite subiecte, a citat reprezentanți ai minorităților, a informat nu doar despre subiecte ordinare, ci și despre subiecte care nu s-au regăsit pe agenda altor media.

Noi.md

În perioada 7 mai – 7 iunie 2019, portalul www.noi.md a publicat o multitudine de materiale care s-au referit direct sau tangențial la minorități etnice, migranți/refugiați, dar și la reprezentanții comunității LGBT și la persoane care fac parte din grupuri dezavantajate. Informațiile au fost prezentate sub formă de știri (67) și un comentariu, de dimensiuni ce au oscilat de la foarte scurte (6 materiale), la scurte (19 materiale), medii (38 de materiale), mari (4 materiale) și foarte mari (un material). Cea mai mare parte a conținutului a fost preluat din alte surse (în cazul a 47 de materiale), o parte mai mică aparținând redacției Noi.md (14), fără indicarea numelui autorului, iar 7 au fost semnate de către autori. Cei mai mulți protagoniști au fost funcționarii publici, urmași de cetățeni/activiști pentru drepturile omului, experți și politicieni.

Minorități etnice. Portalul a publicat mai multe știri care vizează minoritatea găgăuză: un subiect din 20 mai despre posibilitatea creării de către un fost deputat originar din Găgăuzia a unui partid politic; minoritatea ucraineană: un subiect publicat pe 17 mai despre sărbătorirea de către etnicii ucraineni din Moldova a Zilei cămășii ucrainene; minoritatea evreiască: 2 subiecte, publicate pe 26 și pe 28 mai 2019, s-au referit la un proiect european care presupune cercetarea mormintelor evreiești din satele Republicii Moldova; dar și la schimbările produse la nivelul conducerii comunității evreiești din țara noastră; minoritatea rusească: alte 3 materiale au vizat comunitatea rușilor din Republica Moldova (22, 26 mai și 6 iunie) și s-au referit la trei evenimente culturale organizate pentru/de către această comunitate (Zilele scrisului și culturii slavone, 130 de ani de la nașterea lui Aleksandr Vertinski, și 220 de ani de la nașterea lui Alexandr Pușkin). În niciunul dintre materiale nu au fost depistate abateri de la o relatare corectă a subiectelor ce vizează minoritățile și nu au provocat comentarii. Materialele au avut un caracter informativ/neutru, fără elemente discriminatorii și nu au generat comentarii de niciun fel din partea cititorilor portalului.

De asemenea, 3 subiecte publicate de www.noi.md între 7 mai și 7 iunie 2019 s-au referit la *migranți*. Primul a relatat despre munca ilegală pe care o prestau în Moldova trei cetățeni din Uzbekistan, fiind prinși de autorități și expulzați din țară (16 mai), al doilea – despre tentativa a doi cetățeni străini de a trece ilegal frontiera moldo-română (21 mai), iar a treia știre – despre un cetățean român care intenționa să traverseze frontiera cu mai multe pachete de țigări (22 mai). În toate cele 3 cazuri se menționează cetățenia și etnia protagoniștilor, în 2 acest lucru fiind scos în evidență chiar în titlu, fapt pe care *Ghidul de stil cu norme etice pentru jurnaliști* nu-l recomandă, având în vedere contextul negativ în care se relatează despre aceștia, iar menționarea etniei poate crea și/sau adânci anumite stereotipuri negative cu privire la o etnie sau alta.

UTA Gagauz-Yeri. Noi.md a avut un număr mare de subiecte cotidiene privind autonomia găgăuză – 21, dintre care majoritatea au fost despre alegerile bașcanului (10), inclusiv 1 comentariu. Alte materiale au tratat subiecte ordinare. Textele jurnalistice au fost informative/neutre, fără nuanțe de lipsă de toleranță sau de atitudine discriminatorie față de minoritățile etnice. În același timp, însă, în unele comentarii plasate de către cititori pot fi sesizate atitudini discriminatorii și jignitoare în raport cu minoritatea etnică găgăuză.

Regiunea transnistreană. Cele mai multe materiale analizate s-au referit la regiunea transnistreană: 28 de știri au avut în vizor acest subiect, cu accent în special pe procesul de negocieri privind diferendul, întâlnirile și discuțiile dintre funcționarii moldoveni și reprezentanții OSCE în Moldova, sau provocările politice și/sau economice curente din zonă. Textele știrilor au, în general, un limbaj informativ/neutru, pe alocuri de lemn, fiind preluat inclusiv din comunicatele de presă, și nu conțin cuvinte sau expresii discriminatorii, denigratoare sau instigatoare la ură, etc. În raport cu populația din stânga Nistrului. În ceea ce privește comentariile utilizatorilor, permise tehnic de portalul www.noi.md, acestea au însoțit mai mult de jumătate din materialele cu referire la subiectul vizat (15), dar nu toate au avut legătură cu tema abordată și/sau au avut un caracter irelevant (în cel puțin 9 cazuri). Anumite materiale sunt însoțite de comentarii cu elemente discriminatorii, de intoleranță sau amenințătoare la adresa reprezentanților regiunii transnistrene, fiind utilizate calificativele *porc*, *criminal* etc.

Grupuri vulnerabile. În perioada monitorizată, portalul www.noi.md a publicat și 4 știri cu referire directă sau indirectă la *minoritățile sexuale* (pe 17, 19 și 28 mai). Deși nu incită în mod direct la ură sau intoleranță, atât titlurile, cât și accentele care pot fi sesizate („*Aceștia condamnă acțiunile homosexualilor, sprijinind în continuare familia tradițională*”, „*Din cauza marșului LGBT, centrul capitalei este paralizat*”; „*marșul homosexualilor, organizat de comunitatea LGBT*”) nu contribuie la sporirea gradului de toleranță în societatea moldovenească față de minoritățile sexuale. Această atitudine este completată și de comentariile jignitoare, discriminatorii, instigatoare la violență plasate de către cititori, în care nu s-a intervenit printr-o moderare redacțională, astfel încât să fie eliminate limbajul obscen și îndemnul la violență.

Alte 6 știri publicate în perioada de referință au avut în vizor persoanele cu nevoi speciale. Toate materialele, 5 preluate din alte surse și unul al redacției Noi.md, au avut un caracter informativ/neutru, nu au discriminat persoanele cu necesități speciale și nu au suscitât comentarii de niciun fel din partea cititorilor.

Sputnik.md

Portalul de știri www.sputnik.md a publicat în perioada de referință în total 10 materiale (7 știri și 3 articole), în care au fost abordate subiecte privind acțiuni ale societății civile naționale și internaționale – 5, evenimente legate de regiunea transnistreană - 3, activități/politici privind minoritățile – 1, iar o știre a vizat un subiect politic și tangențial s-a referit la categoriile monitorizate.

Materialele privind grupurile etnice minoritare au lipsit; portalul nu a avut materiale despre și din regiunea găgăuză, nu a abordat subiecte cu privire la activități ale minorităților etnice. Articolele despre persoanele cu dizabilități lipsesc.

Toate textele au fost însoțite de imagini, iar 3 dintre ele – și de video și audio. Protagonistii acestor materiale au fost politicieni-bărbați – 4, politicieni-femei – 1, funcționari de stat – 3, grup de persoane – 1. Portalul oferă cititorilor posibilitatea să comenteze știrile, însă la niciunul din materialele monitorizate nu există comentarii.

Grupuri vulnerabile. Cele mai multe materiale de la Sputnik.md s-au referit la Marșul solidarității organizat de comunitatea LGBT și la Marșul tăcerii, organizat de preoți și credincioși ortodocși, în sprijinul familiei tradiționale. Titlurile, cu o singură excepție, au fost relevante și la obiect. Titlul care pune probleme de tendințozitate este la știrea din 17 mai 2019: "Marșul homosexualilor din centrul capitalei: poliția vine cu o somație". Sintagma "marșul homosexualilor" este o etichetă aplicată de redacție, or, evenimentul produs la 17 mai nu a fost numit așa nici de organizatori, nici de înșiși participanții. De notat că, pe 19 iunie, când a avut loc marșul, Sputnik.md nu a relatat nimic despre eveniment. S-a relatat în schimb, cu o zi mai devreme, pe larg, despre Marșul tăcerii, la care au participat preoți și credincioși ortodocși, care sprijină familia tradițională, fiind vizibilă opinia părtinitoare a reporterului.

Deci, pe 17 mai, Sputnik.md a informat că poliția a anunțat un plan detaliat cum va asigura securitatea participanților la Marșul solidarității, numindu-l „Marșul homosexualilor”, deși oficial nu se numește așa. De asemenea, prin fraza „*Poliția nu a emis un comunicat despre marșul familiei tradiționale*”, autorul face legătura cu un alt eveniment viitor - *marșul organizat de Mitropolie*. A doua zi, pe 18 mai, Sputnik.md a publicat un reportaj despre „Marșul tăcerii”, organizat de Mitropolia Moldovei. În text se observă atitudinea favorabilă a reporterei, care meditează un pic pe tema „dragostei dintre bărbat și femeie”: Citat: „*Dacă dragoste nu e, nimic nu e*”, spunea Marin Preda în romanul său „*Cel mai iubit dintre pământeni*”. Marele scriitor român se referea la *dragostea curată și necondiționată dintre bărbat și femeie, care îl desăvârșește pe om și oferă continuitate vieții. Anume această dragoste stă la baza familiei tradiționale, locul unde descoperim credința, bunătatea, empatia – valori care ne ghidează pentru tot restul vieții. Fără familia tradițională, viața devine ostilă și periculoasă pentru om. Acesta este mesajul pe care îl transmit participanții Marșului tăcerii, în fiecare an*”. În rest, articolul este conform rigorilor de limbaj și structură.

Unimedia.info

În perioada monitorizată, Unimedia.info a publicat 47 de știri și articole despre toate categoriile monitorizate. Dintre acestea, 46 au fost știri – iar unul – un reportaj detaliat despre performanțele unui sportiv cu dizabilități. Jumătate din ele au fost plasate pe pagina principală, toate au avut titluri relevante și informative.

Majoritatea materialelor nu au fost semnate. 24 de texte conțineau hiperlinkuri cu trimeri la sursa inițială sau la materialele originale din care s-a preluat conținut. 35 de materiale au fost prezentate cu fotografii, 10 au avut și conținut video, iar 2 au inclus hărți, infografice, live-uri și alte elemente multimedia. Protagonistii articolelor au fost, de cele mai dese ori, politicieni – 14, urmași la mare distanță de reprezentanți ai minorităților – 5 și funcționari de stat – 5. Au mai fost citați/menționați, mai rar, activiști pentru drepturile omului, cetățeni simpli, experți, ambasadori, partide etc.

La Unimedia.info se remarcă un dezechilibru evident sub aspectul egalității de gen. În doar 5 cazuri protagoniștii au fost femei, în 14 – bărbați, iar în 20 de cazuri subiectele au vizat mai multe persoane sau instituții.

Textele și titlurile știrilor monitorizate au fost conforme rigorilor de neadmitere a discriminării și discursului de ură. Titlurile au fost informative, nu senzaționale. Portalul are însă o mare problemă cu moderarea comentariilor. Din cele 47 de articole, 39 au fost însoțite de comentarii. Dincolo de faptul că, pe alocuri, ele conțin accente discriminatorii și discurs de ură, o parte din comentarii sunt pline de cuvinte obscene și sunt scrise într-un limbaj suburban provocator. Judecând după conținut și după atacurile reciproce, se poate deduce că cea mai mare parte a comentariilor ar fi scrise de troli, care urmăresc nu atât să se dea cu părerea, cât să atace și să plaseze cât mai multe injurii.

Minoritățile etnice. Portalul a avut 3 materiale care au vizat preponderent reprezentanții minorităților etnice – evreii (un reportaj despre un film difuzat de Europa Liberă cu privire la cimitirele evreiești din Moldova), romii - un material despre un partid nou creat în Ungaria, care critică romii, și în general minoritățile etnice într-un material despre examenele de bacalaureat susținute de elevii alolingvi. De asemenea, în 12 materiale Unimedia.info a informat despre participarea cetățenilor români din Republica Moldova la alegerile europarlamentare. Textele au fost scrise fără abateri de la rigorile jurnalistice. Comentariile cititorilor însă au fost adesea discriminatorii la adresa evreilor și rușilor. De exemplu, în știrea publicată pe 7 mai 2019 în care era citată o declarație a politicianului Ilan Șor despre opoziție, unele comentarii critice la adresa politicianului s-au transformat în discurs instigator la ură la adresa evreilor în general. De asemenea, la știrea despre marșul din 9 mai organizat de Partidul Socialiștilor, comentariile internautilor conțin injurii și elemente de discurs instigator la ură la adresa rușilor. Același discurs, dar mai agresiv, îl găsim și la o știre publicată pe 1 iunie, care relatează faptul că a fost publicat Pactul Molotov-Ribbentrop.

UTA Gagauz-Yeri. Trei subiecte au vizat regiunea găgăuză – alegerile pentru funcția de bașcan și subiecte ordinare.

Regiunea transnistreană. Din cele 47 de materiale, 7 articole s-au referit la evenimente din regiunea transnistreană, care au vizat procesul de negocieri dintre Chișinău și Tiraspol, dar și subiecte ordinare.

Grupuri vulnerabile. 13 materiale relevante au vizat acțiuni ale societății civile locale și internaționale întru promovarea drepturilor omului. Reporterii au relatat pe larg despre Marșul solidarității, inclusiv printr-un reportaj fotografic și prin transmisiuni live. Materialele au fost fără abateri de la rigorile profesionale. În comentarii însă a fost admis discursul de ură. Cele mai agresive comentarii au fost înregistrate la știrea difuzată pe 20 mai, despre Marșul solidarității, care îndemna la ură și violență împotriva reprezentanților comunității LGBT.

Notă: Portalul nu acordă suficientă atenție moderării comentariilor, activitate care, atât potrivit Codului deontologic (variante recent completată), cât și precedentelor judiciare naționale (cazurile Brega vs Privesc.eu sau Gender Doc M vs Pro TV), intră în responsabilitatea administratorilor platformelor online. De asemenea, legislația interzice răspândirea, inclusiv prin intermediul mass-media, a mesajelor instigatoare la ură.

Concluzii generale

- Mass-media din Republica Moldova nu oferă suficientă atenție subiectelor privind minoritățile și diversitatea. De regulă, subiectele care au tangență cu tematica respectivă sunt tratate în știri, fără a le prezenta în profunzime, detaliat și multilateral, astfel încât reprezentanții majorității să se informeze și să cunoască mai bine grupurile minoritare.
- Minoritățile etnice sunt reflectate rareori de către mass-media. Atunci când apar astfel de materiale, de regulă e vorba de evenimente la zi despre grupul etnic minoritar, activități culturale sau infracțiuni. Deseori se recurge la etichetarea persoanelor bănuite de comiterea crimelor prin precizarea apartenenței etnice a acestora. Asemenea practici pot contribui la fortificarea prejudecăților și pot duce la discriminare.
- În majoritatea materialelor jurnalistice relevante publicate/difuzate de mass-media monitorizate, autorii au folosit un limbaj echilibrat, neutru, caracteristic știrii. Conținutul jurnalistic nu a promovat discursuri de ură față de minoritățile etnice, grupuri dezavantajate. În mare parte, jurnaliștii au respectat normele deontologice la scrierea și redactarea știrilor referitoare la grupurile monitorizate. Au fost înregistrate cazuri singulare la unele portaluri în care limbajul folosit conținea cuvinte și expresii stereotipizate.
- Nu toate media online oferă utilizatorilor posibilitatea de a comenta cu referire la subiectele publicate. O parte din portalurile care au secțiunea *Comentarii* nu reușesc să modereze eficient conținutul acestora și, în consecință, apar comentarii care pot perpetua prejudecățile și stereotipurile și pot instiga la ură.
- Cele mai vulnerabile la discursul instigator la ură în presa online din Republica Moldova rămân a fi minoritățile etnice de sorginte rusă și evreiască și minoritățile sexuale. Atitudinile negative apar în cazurile în care presa relatează despre un conflict cu implicarea reprezentanților acestei etnii sau când informația prezentată are tangențe cu politicul.

Recomandări

- Mass-media ar trebui să includă în agenda lor subiecte originale privind diversitatea, minoritățile și drepturile omului. Subiectele ar trebui tratate în profunzime, oferind publicului cât mai multă informație despre tematica abordată.
- Instituția de reglementare a audiovizualului ar trebui să monitorizeze constant modul în care minoritățile și drepturile omului sunt respectate de către radiodifuzori, să-i încurajeze să respecte și Codul deontologic, și Codul serviciilor media audiovizuale.
- Redacțiile ar trebui să acorde o atenție sporită moderării comentariilor. Responsabilii de conținut din fiecare redacție ar trebui să cunoască și să țină cont de prevederile Codului deontologic al jurnalistului și de recomandările din „Ghidul de stil cu norme etice pentru jurnaliști” atunci când scriu știri sau moderează comentariile utilizatorilor.

- Este necesară instruirea periodică a jurnaliștilor responsabili de administrarea conținutului online, ceea ce i-ar ajuta să distingă mesajele și expresiile instigatoare la ură din comentariile utilizatorilor.
- Site-urile din Republica Moldova care au un volum mare de știri și comentarii trebuie să angajeze persoane care s-ar ocupa special de moderarea comentariilor și menținerea unei discuții civilizate între utilizatori. Societatea civilă ar trebui să se implice în continuare în acțiuni/campanii de combatere a limbajului urii. Responsabilitatea mass-media în construcția realității și a conceptelor despre grupurile minoritare este crucială, de aceea acestea trebuie să fie monitorizate constant pentru a le încuraja să creeze imagini realiste și corecte a grupurilor minoritare din societate.